

ЧАРІВНИК СМАРАГДОВОГО ПОЛЯ

Нарис - спогад

про

Володимировича Шестака

ЗАПРОШЕННЯ ДО КАЗКИ

Подумати лише - відтоді проминуло майже сорок років...

До Вінниці приїхав на гастролі Московський театр ляльок під керівництвом С. В. Образцова. Я, на той час зовсім ще зелений журналіст молодіжної газети, отримав завдання редактора написати рецензію на спектакль столичних артистів. Тоді я навіть і не думав про літературну працю для дітей, писав лірику, видав першу збірку віршів. І от мене, поета-лірика (а я таки ним себе вважав), посилають писати про якихось лялочок... А треба сказати, що про ляльок я і в дитинстві не мав жодної уяви. Воно, моє дитинство, співало з роками війни й зовсім було позбавлене іграшок, барвистих книжок і, звичайно ж, театру для юних глядачів. Я просто не знав, що воно таке - театр ляльок.

І от мені неймовірно пощастило: образцовці не тільки зачарували мене небаченим мистецтвом, а й подарували те, що вкрала в мене війна. Я сидів у залі, забувши, хто я і що я. Ні, не забувши, а пригадавши. Пригадавши себе таким, якими були навколо мене хлопчики й дівчатка, що прийшли в казку.

Який там до біса поет! Який там лірик! На сцену, де стояла ширма з ляльками, що ожили, захоплено дивилася двадцяти п'ятирічна дитина.

Ніякої рецензії я не писав, діти рецензій не пишуть. Але гонорар я заробив: догану за невиконання завдання. А якщо серйозно, то в мене не було слів, щоб передати те, що я пережив на першій в моєму житті дитячій виставі.

Однак повернувся до того образцовського дива, точніше - до антракту. Не помічаючи нічого, що оточувало мене під час перерви, я чекав у фойє, коли дзвоник покличе мене на другу дію.

До мене підійшов невисокий чоловік, з трохи завеликими, як мені здалося, для такого зросту вусами.

- Дозвольте познайомитися, - звернувся він до мене й відрекомендувався: - Шестак Володимир Володимирович, головний режисер Вінницького театру ляльок.

- Дуже приємно, - досить байдуже сказав я.

- Я знаю, що ви поет.

- Працюю в редакції... - відповів я, відчуваючи, що почервонів.

А як я міг відповісти інакше? Це ж неможливо сказати про себе: я поет. Але думати так ніяка скромність не забороняє. "От уже відомо, що я поет!" - і насправді подумав я.

- На жаль, я вас ще не читав, - приборкав мою приховану гордість Шестак і несподівано додав: - Я з цікавістю спостерігав, як ви дивитесь виставу.

- Так, цікаво... - знічено промимрив я.

- Запрошую вас на виставу вінницьких лялькарів.

"Нащо мені твій провінційний балаган?" - подумки відповів я Шестаку, а вголос промовив:

- Де це й коли? Володимир Володимирович пообіцяв зателефонувати мені через тиждень - два, й на цьому ми розійшлися. Щиро кажучи, про цю розмову я пам'ятав не більше хвилини. Та й то у зв'язку з неприємним осадком, що залишився від неї. "Подумаєш, - сказав я сам собі, - ти мене не читав, а я мушу дивитися твою творчість? Та й яке це може бути мистецтво порівняно з щойно побаченим мною чудом?"

ТАКА ЦЕ РОБОТА

Не знаю, скільки часу минуло після моєї першої розмови з Шестаком, бо я геть забув про зустріч з ним. Не кажу - про знайомство, воно ще мало відбутися. Так от, коли Володимир Володимирович зателефонував мене до редакції, я ледве пригадав його.

- Як і обіцяв, - сказав він, - запрошую вас на наш спектакль.

Неохоче прийнявши його запрошення, другого дня я був у театрі.

Театр - надто гучна назва для приміщення, в якому на початку шістдесятих років містився Вінницький ляльковий. Довга, низька й темна кімната в одноповерховій прибудові до якихось майстерень парку культури. Жалюгідне пристановище для артистів, сяк-так пристосоване для репетицій, а вистави театр показував у школах, у дитячих садках.

Досі пам'ятаю, як нудно було мені дивитися на потерту ширму, за котрою безшумно щось робили артисти, їх було п'ятеро чи шестеро.

- У нас сьогодні прогін вистави, - сказав Шестак, - або, точніше, генеральна репетиція.

- А що ви готуєте? - без особливої зацікавленості спитав я.

- Це буде спектакль для дорослих. "Ніч перед Різдвом" Гоголя.

- Що, що?! - мало не образливо для Шестака вигукнув я.

- Сідайте ось сюди, - не звернув уваги на тон мого запитання режисер. - А мені треба за ширму, я теж дещо граю. Знаєте, рук не вистачає.

"Бідний Гоголь!" - подумав я.

На вузьких вікнах опустили штори - і вистава розпочалася.

Так, вистава! Вистава - у найвищому мистецькому значенні цього слова. Виразні своєю індивідуальністю ляльки жили яскраво реальним і водночас казковим життям. Гоголівським! Вони точно й соковито говорили його мовою, поводитися так, ніби були створені письменником для людей, котрі за цією ширмою керували ними. А втім, я не думав про людей за ширмою, люди були на ширмі - не маленькі ляльки, а живі герої гоголівської поетичної прози на весь свій зріст. І театр настільки глибоко передавав цю поезію, реалії українського села, феєрверк характерів цілої галереї парубків, дівчат, мужиків, молодичь, що мені раптом подумалося: як це я не помітив, що за ширму пройшло ще кілька артистів?..

Ні до, ні після шестаківських вистав я не бачив такого органічного злиття гоголівської оповіді з її видовищною інтерпретацією.

Коли генеральна репетиція закінчилася, я півгодини провів за ширмою, на одинці з ляльками, пильно розглядав їх, дивуючись, чому це вони німують...

До речі, "Ніч перед Різдвом" й насправді зіграли п'ятеро акторів...

- Ну як вам? - коротко запитав Володимир Володимирович.

- Щасливий Гоголь!

Потім ми довго розмовляли з Шестаком. Я все розпитував та й розпитував. Особливо зацікавили мене комічні персонажі - сільський голова, дячок, парочка п'яничок. Та й закоханий юнак, який так зворушливо співав про свою любов.

- Хто виконував ці ролі? - спитав я.

- Я, - просто, наче йшлося про щось зовсім звичайне, сказав Шестак.

- Але ж їх багато! - не міг повірити я. - Й вони такі різні...

- Рук не вистачає, - так саме просто пояснив Володимир Володимирович. - А те, що різні... Зараз спробую показати вам, як це роблять.

Він видобув з великої фанерної скрині перше — ліпші ляльки, що потрапили йому під руки, дві ляльки-рукавички. Насунув їх на руки, сів за стіл, сперся на нього ліктями і втупився в лялькові фізіономії. Тихо - до мене - промовив:

- Ось у цієї, в строкатій хустинці, повинен бути верескливий голос.

- Звідки ви знаєте? - теж чомусь притишено спитав я.

- Ну, я так бачу. І розмахувати руками повинна, й крутити головою. Метушлива тітонька. А оцей, у беретіку... Знаєте, що? Ану придумайте йому характер.

І тут я вирішив підловити Шестака, запропонувати йому щось безглузде.

- Це іноземець, - сказав я, - і розмовляє він на суржику, на суміші української й... скажемо, французької.

- Аякже! - несподівано вигукнула, повернувшись до мене, лялька в хустинці й швидко-швидко залопотіла-загелготіла, як збуджена гуска.

Я вже не бачив Шестака, на руці в якого влаштувалася вона, дивився тільки на неї та на франтика в беретіку, приголомшеного балакливою бабкою.

Чародійство! В мене на очах звичайна ганчірка з картонною кулькою, закутаною строкатою хустинкою, перетворилася на вертляву бабку, яка причепилася до "хранцуза", щоб він пояснив їй, як можна "швидше напростець дістатися до Парижу". В неї, бач, там кума живе "на гульварі Монмантері".

З-під беретика гуняво попискував іноземець. Він смішно переплутував українські й французькі слова, переставляючи в них наголоси. Нічого путнього так і не сказавши, він ошелешено вшніпився у бабку, коли та дякувала йому: "Месі вам, мерсібочки. Тепер побіжу до Гаврила, щоб брничку на Париж запрягав!"

- Як це у вас виходить? - після цієї імпровізаційної сценки спитав я у Шестака.

- Така наша робота. Лялькар вгадує характер свого героя, відповідно до цього дає йому манери, голос, інтонації. Починає думати й відчувати за ляльку. А тоді все відбувається немовби само по собі. Ми вдихаємо життя в мертвий предмет.

Володимир Володимирович Шестак, Заслужений діяч мистецтва України, з ранньої молодості вдихав життя в усе, до чого доторкувався його талант. Талант актора, режисера, вихователя артистів, засновника й керівника театру.

РУКИ ВМІЮТЬ РОЗМОВЛЯТИ

Мабуть, і не варто говорити, що я став шанувальником театру ляльок. Ходив на репетиції, на вистави в школах і дитсадках, нерідко виїздив з артистами в села, де вони грали в клубах, а то й на відкритих майданчиках. Я подовгу просиджував біля художників, дивився, як вони виготовляють героїв майбутніх вистав, майструють і розмальовують декорації. Все мені було надзвичайно цікаво: імітація дитячих голосів, конструювання механізації для ляльок, пошиття карликових костюмчиків, фонограми звукових ефектів...

Та найбільш захоплюючим було спілкування з Шестаком. Треба сказати, що він був людиною небалакучою, неквапливою у словах; проте герої, яких він грав, вистрілювали репліки з кулеметною швидкістю, якщо цього вимагав образ. Сам же Володимир Володимирович говорив повільно, немовби обдумуючи кожен фразу і зважаючи те, що почув від співбесідника. Вживаючи театральну термінологію, можна сказати, що темпоритм його розмови був трохи загальмований. Але за короткий час бесіди Шестак встигав розповісти багато цікавого й повчального.

У цьому відношенні він скидався на ляльок у гарних виставах. Маю на оці не зовнішню схожість, а головну суть героїв лялькової драматургії. Цю суть я збагнув і з його розповідей, і з його постановок.

- Герої лялькової п'єси, - говорив Володимир Володимирович, - не можуть бути балакучими. Довгий монолог, безрозмірні діалоги вбивають ляльку, вона вмирає, коли не діє. Її природа така, що вона може жити тільки тоді, коли тільки передає свої думки й почуття через дію.

Тоді я й зрозумів, у чому схожість цього митця з його творіннями на ширмі.

Дехто нині може сказати: подумаєш - відкриття, це ж абетка лялькового мистецтва. Авжеж. Але не треба забувати, що минуло майже сорок років відтоді, коли маститий режисер давав уроки драматургу-початківцю. До того ж це було в часи, коли казенна ідеологія намагалася і казку спрямувати в річище своїх інтересів. Нехай не часто, але все-

таки вряди-годи на ширмах виникали статичні бовванчики, що зображали так звану піонерську романтику, і вся активність цих муляжів зводилася до підняття рук в незграбному салюті.

Спасибі моєму мудрому вчителю, спасибі його словам і його мовчанню, яке вимагало діяльності.

Досі в мене викликає усмішку те, як Володимир Володимирович говорив про своє хобі - риболовлю. Багатьом відомо, що він був рибалкою, якого і в цьому ділі природа наділила винятковими здібностями. Так от, Шестак любив жартувати: "Я дуже шаную риб. Вони ідеальні мовчуни".

Ще до знайомства з Володимиром Володимировичем я написав вірш про мовчазного художника, котрий нічого не розповідав про свою роботу, а тільки малював, але люди, дивлячись на його картини, зрозуміли, про що він думає і що відчуває. І ось зараз, через п'ятнадцять років після смерті Шестака, я повторюю останній рядок цього вірша, як вимовляв його подумки і тоді, коли зустрічався з тією по-справжньому діяльною людиною мистецтва: "Розмовляти вміють руки, їхня мова - труд живий". Припускаю, що сказано трохи наївно, але погодьтеся - до праці лялькаря цей рядочок пасує.

ПОВЕРНЕННЯ У ДИТИНСТВО

Крім багатьох якостей справжнього митця, було у Володимира Володимировича дивовижне вміння бачити творчі можливості людей, з якими він працював, вміння вгадувати ще не розкриті здібності навіть новачків, які щойно прийшли до його групи. Тому він ніколи не помилявся, розподіляючи ролі, оцінюючі ескізи, обираючи для вистави п'єсу.

Що ж до п'єс, то Шестак був живою антологією драматургії для дітей. Але з особливою любов'ю він ставився до речей, створених за мотивами українського фольклору. Та й це зрозуміло: Володимир Володимирович народився й виріс у Жмеринці, напрочуд гарному подільському містечку, багатому народними традиціями, чудовими піснями. Недаремно ж Петро Ілліч Чайковський саме в цих краях був зачарований мелосом України.

Досконало знаючи репертуар лялькарів багатьох країн, Шестак надавав перевагу казкам, фантастичним пригодам. Ось чому він з таким глибоким розумінням ставив Гоголя: "Ніч перед Різдом", "Майська ніч". А до 200 - річчя від дня народження І. П. Котляревського Володимир Володимирович показав глядачам нову сценічну версію сатиричної поеми класика української літератури - "Енеїду". Та так показав, що високе начальство заборонило виставу, зловісним шепотом пояснивши режисерові своє вмотивування: "У вас Олімп нагадує політбюро нашої партії!"

Між іншим, за весь період мого співробітництва з театром це був перший випадок, коли культурпівлінці втямили, що таке сатира... На щастя, їх не цікавили дитячі казки, а то побачили б і в них чи мало натяків і аналогій: фольклор завжди чуйний до взаємин можновладців і простих трударів.

А "Енеїда" вінничан - у них вистава називалася "Боги, чорти, люди" - не скорилася чиновникам, поїхала на гастролі до Харкова. Завдяки громадянській мужності її постановника. І треба було бачити, як приймали її студенти Інституту культури! В залі не було вільних місць, глядачі сиділи навіть на підлозі у проходах між рядами, бурхливо аплодували, безліч разів викликали виконавців.

Ця вистава підняла планку творчої висоти Вінницького театру ляльок на такий рівень, що про нього заговорили далеко за межами України. Немає сумніву: якби не те посткультівське - по суті, новокультівське - лихоліття, шестаківська новаторська вистава мала б великі гастрольні маршрути. Артисти на чолі із своїм художнім керівником випередили час.

Нехай цей спектакль ліг у скрині - його не забули. Більше того, деякі режисерські знахідки Шестака й досі живлять фантазію інших постановників "Енеїди". Так, знамениту

"м'ясорубку війни", яку оскаженіло крутять олімпські боги, можна й сьогодні побачити на сцені лялькових театрів.

Для вінницьких лялькарів спектакль "Боги, чорти, люди" став етапним у роботі і над дитячими виставами. Ах, скільки барвистих українських казок подарували вони юним глядачам!

До цієї праці мав скромне відношення і я. Вже як драматург.

А почалось це так.

- Чому б вам не написати п'єсу для нашого театру? - одного разу запитав мене Володимир Володимирович.

Виявляється, він уважно придивлявся й до мене.

Не стану розповідати про те, як я розгубився, почувши цю пропозицію, скажу лише одне: того 1960 року, через двадцять шість літ після свого народження, я повернувся в дитинство. Поруч з видатним режисером-казкарем став постійним автором його театру.

Ми обрали для своєї спільної "платформи" коротенький, на чотири рядки, вірш московського поета Валентина Берестова, перекладений мною українською мовою:

Неправди бійся, як біди,
А казка - казка не облуда.
Дитину в казку поведи -
На світі більше правди буде.

УЧНІ ЧАРОДІЯ

Так от, отримав я пропозицію написати п'єсу для театру ляльок.

Звісна річ, зараз мова не про те, як вона написалася. Хочу розповісти, як працював над нею Володимир Володимирович Шестак. Саме працював, а не просто читав і вирішував - ставити її чи ні.

Мною написано багато книжок і п'єс, я кажу про це тільки для того, щоб було зрозуміло, що в мене було чимало редакторів і рецензентів. Серед них - справжні професіонали, які вміли вдумливо та безпомилково дати авторові слушну пораду, запропонувати щось конкретне й потрібне. Але ніколи не мав я редактора, який би розумів суть написаного так, як Шестак. Він не прискіпувався до дрібничок, до окремих слів, хоча був дуже уважний до найменших деталей, чутливий навіть до звуку, до інтонації. Все це - слово, його звучання - перевірялося ним згодом, уже на репетиціях. Знайомство ж режисера з п'єсою починалося з того, як він бачив її у виконанні: чи не задовго експозиція, чи не штучно надуманий конфлікт, чи не одноманітні персонажі...

У моїх помітках на берегах рукописів зберігся відбиток бесід режисера з драматургом. І з цих записів можна уявити собі - звісна річ, тільки частково - роботу Шестака з автором.

Ось декотрі його міркування й роздуми в голос.

...У вас сюжет відірваний від початку п'єси, він так далеко від нього, що скоріш нагадує вступне слово критика й не має ніякого до того, чим живуть персонажі...

...Дуже добре, що я ще не знаю, як слід грати цього героя. Якщо акторові це відомо з перших же сторінок п'єси, значить - драматург дав йому штамп. А писати треба так, щоб виконавці ламали голову - як показати авторську несподіваність. А несподіваність треба знайти. Тоді й ми не штапуємо...

... Українська п'єса без пісень не живе по-людському...

...Викиньте останню картину, вона у вас - другий фінал. Глядачі вже підуть, їм досить одного фіналу, другий артисти показуватимуть порожньому залу...

...Безумовно, що в наших виставах можуть бути зайчики, лисички, собачки, будь-які тварини. Але не такі, що ми їх уже грали. Глядачі, навіть найменші, повинні розуміти, що вони бачать нову виставу. А це означає - нові характери. Це тільки у свинарнику поросята завжди однакові...

...Якщо я можу взяти для вашої п'єси ляльку із уже зіграної вистави, це погано. Не розумієте, чому? А це ще гірше...

...ну і що з того, що він хороший письменник? П'єс для дітей писати не вміє, він у них весь час щось пояснює, і надто багато в нього дієслів у наказовій формі...

...Ляльки можуть усе! От я в Німеччині в ляльковому театрі бачив "Чарівну флейту" Моцарта. Забути не можу. А ви знаєте про що мріє Образцов? Поставити спектакль за одеськими творами Бабеля про Беню Крика...

Всі ці думки й висловлювання Шестак записані мною на берегах моїх рукописів інакше, не так, як вони виглядають на цих сторінках. Там вони - не закінчені речення, іноді фрази, які, на перший погляд, не мають відношення до теми бесіди, а то й просто окремі слова. Але моя пам'ять зберегла ті хвилини, коли я, слухаючи Володимира Володимировича, робив ці помітки. І от настав час, коли я майже із стенографічною точністю реставрував почуте багато років тому.

Якось Шестак поділився зі мною мрією про Смарагдове поле. Про ту розмову я не записав жодного слова - так міцно й назавжди запам'яталася вона.

Що ж то за Смарагдове поле?

Тут доводиться розповісти про мою п'єсу "Хлопчик із зеленого стручка". Це було вже через кілька років після мого дебюту в драматургії. Цю нову річ я, звичайно, приніс Шестаку. Його зацікавило те, що вона написана за мотивами української народної казки "Котигорошко". Володимир Володимировичу сподобалося, як я по-своєму розробив сюжет, як по-новому осмислив зміст фольклорного матеріалу. Але його не задовольняла форма п'єси. Мабуть, з тиждень він тримав її у себе й мовчав. Нарешті запросив мене. Довго гортав рукопис.

- Буває, що драматург вдало розробляє сюжет, - розпочав він свій не дуже приємний для мене монолог. - Сюжет навіть захоплюючий, багато цікавих деталей, а п'єса не звучить. Саме про звучання я кажу, про мову. Театр ляльок - це мистецтво умовних образів, умовної сценічної оповіді, все, що в ньому відбувається, - казка. Чиста правда, але не така, як у реальному житті. А драматург примушує своїх героїв говорити так, як розмовляють звичайні люди. І маємо невідповідність: казкові герої в казкових умовах балакають буденно. Чому я кажу вам це? Мабуть, ви вже здогадалися, що ідеться про мову нашої п'єси. Вона не казкова. А що, якби ви переписали її по-іншому - віршами? Спробуйте. Тоді ваш "Хлопчик із зеленого стручка" зазвучить так, як він того заслуговує.

Нелегко було завершено, як мені здавалося, річ писати наново. Але я вже вірив Шестакові, його знанню драматургії театру ляльок, його бездоганному смаку і справедливим вимогам.

Минуло півроку, і я дав моєму режисеру й редактору перероблену п'єсу. Він, відклавши всі справи, тут же прочитав її.

- Ну от і вийшло! - втішив мене коротким висновком Шестак і вже не мені, а самому собі сказав: - І що особливо приємно - прокинулося моє давнє бажання...

І ось тут з'явилося Смарагдове поле. Звісна річ, всього лише слова про нього, але я побачив його - так замріяно говорив про своє давнє бажання Володимир Володимирович.

- Мені завжди хотілося показати наше українське поле. І от зараз є така нагода: цей хлопчик із зеленого стручка народиться у виставі серед смарагдової ниви, і там відбуватимуться всі події.

Володимир Володимирович Шестак, уродженець краю незорих ланів, в якому жив генетичний зв'язок з українськими нивами, мріяв про театр, де б перед глядачами простелився цей квітучий зелений простір.

- У виставі Котигорошко буде оточений цвітінням гречки, колоссям пшениці, соняхами, хмелем, виноградними лозами. І стручками гороху, з якого він і вийде у білий світ.

- Але ж усі ці рослини не ростуть в одному місці, - заперечив я, - не може бути такого поля.

- Ви агроном чи казкар? - образився, як мені здалося, Шестак. - У театрі може бути

все, тим паче в ляльковому. Ми будемо Театром Смарагдового Поля.

- Це назва на зразок "Чарівника Ізумрудного Міста"?

Цього разу Шестака і справді образився:

- Невже не бачите різниці? Місту в американській казці колір вигадав письменник, міг назвати й рубіновим, і брильянтовим - як завгодно. Я кольору не придумував. Поле завжди ізумрудне, тільки мені більш до вподоби - смарагдове.

- А хто там буде Чарівником? - спитав я.

- Було б поле... - усміхнувся Володимир Володимирович. Тоді я назвав його подумки Чарівником Смарагдового Поля.

Мабуть, усе, що відбувається з людиною вперше, запам'ятовується їй назавжди. Так сталося в мене з першою п'єсою, за кілька років до "Хлопчика із зеленого стручка". Досі пам'ятаю, з якою легкістю, з яким захопленням вона писалася. З часом залишилося саме лиш захоплення, а легкість вивітрилася під тиском вимог Шестака, та й моїх власних, що їх надбав я під його впливом.

Отже, писалася перша п'єса. Називалася вона "Сонячні промені", згодом, в інших театрах - "Друзі Сонця". Це казка про хлоп'ят, котрі потрапили в підземне королівство, де владарює самодур Кріт П'ятнадцятий. Пригоди, зіткнення, боротьба - все це певною мірою задовольняло Володимира Володимировича. Але йому потрібні були характери, різні, не схожі між собою, до того ж такі, яких ще не було в його виставах. Режисер працював зі мною терпляче, я б навіть сказав - стоїчно. І водночас винятково турботливо.

Остаточною шліфовкою характерів персонажів стали репетиції. Безпомилково підібрані Шестаком виконавці, керовані ним вимогливо й тактовно, продовжили його роботу з автором-початківцем.

Великою удачею була участь у виставі Юрія Сікала. Нині один з провідних митців, Заслужений артист України, художній керівник Київського республіканського театру ляльок, він тоді, у 1960 році, тільки-но розпочинав свій шлях у мистецтві. Роль короля Крота, блискуче зіграна ним, була його акторським дебютом у театрі ляльок й, безперечно, сприяла успіхові спектаклю.

Такий щасливий збіг обставин: ми обоє дебютували у Шестака. Але ми не були ні першими, не останніми учнями Володимира Володимировича.

Як же тут не пригадати його талановитих вихованців - Заслужених артистів України Анатолія Кривенка, Миколу Ніколюка, артистів різних поколінь Михайла Драчука, Аллу Шелудько, Семена Венгера, Євдокію Головку, Володимира Долгополова, Ольгу Васютинську, Олександра Кікота, Заслуженого працівника культури України, головного художника театру Аллу Гладкову, художників Павла Драча, Тетяну Шабанову.

Вони та багато інших - із школи мистецтва Шестака.

Учитель у мистецтві - це не тільки той, хто навчає нас безпосередньо. Якщо він створив своїм театром школу, то серед його учнів є також і "заочники". Чимало українських лялькарів - артистів, художників, режисерів - черпали знання в театрі-школі Шестака.

З гордістю вважаю себе випускником цього унікального навчального закладу, по класу драматургії.

З цього класу я виніс вміння спілкуватися з режисерами, розуміти їх, переконуватися й переконувати. І знову-таки щасливий для мене збіг обставин: Юрій Іванович Сікало став другим режисером, з яким мене об'єднала творча співдружність. Не одну п'єсу написав я для нього, і майже кожному з них він підносив на такий сценічний рівень, що вони знаходили шлях і до інших театрів. Це - школа Володимира Володимировича Шестака. І вона ж допомагала мені у творчій співпраці з Сергієм Івановичем Єфремовим, Заслуженим артистом України, головним режисером Київського міського театру ляльок. Справжній лицар нашого мистецтва, добре знаний своєю режисурою не тільки в Україні, а й у Росії, Польщі, Франції, він, як і Ю. Сікало, є для мене живим втіленням шестаківського ставлення до літературного матеріалу для театру.

Після того як Шестака не стало, на його посаду був запрошений з російського міста

Липецька молодий високоосвічений режисер Володимир Михайлович Лісовий. Атмосфера української казки, української мови полонила його. Найважливішою турботою Лісового стало опануванням ним нового для нього репертуару. І Вінницький театр ляльок обстоював шестаківську репутацію першопостановника на своїй сцені щойно написаних драматургами п'єс. До звання Заслуженого артиста України Володимир Михайлович може по праву додати почесний титул продовжувача традицій Шестака. Він не зраджує їм і тепер, працюючи головним режисером Тернопільського театру ляльок.

Є в мене маленька таємниця, а може, не така вже й маленька. Вперше розкриваю її. Завжди, коли закінчую нову п'єсу, намагаюсь уявити собі: а як би її прочитав мій перший режисер?..

ОДИН З НАЙЯСКРАВШИХ В СУЗІР'І

У шістдесяті-сімдесяті роки лялькарі колишнього радянського Союзу часто організовували фестивалі, які приносили радість не тільки глядачам, а також і їм самим. Адже це була найкраща можливість обмінюватися досвідом, дискутувати, отримувати необхідну інформацію.

Володимира Володимировича Шестака на цих фестивалях впізнавали майже всі лялькарі, радо зустрічали його. Цього українського режисера знали "от Москвы до самых до окраин". Його творчість викликала загальний інтерес. На обговоренні вистав уважно прислуховувались до його завжди об'єктивних критичних міркувань, які він висловлював з властивим йому лаконізмом.

Мені поталанило бувати на таких фестивалях - у Києві, Каунасі, Львові, Ташкенті, Хмельницькому... І завжди я пишався, що мій земляк Володимир Володимирович Шестак, головний режисер провінційного театру, не менш авторитетний митець, ніж його столичні колеги,

А втім, слово "провінція" я не чув на таких зустрічах жодного разу, саме тоді я зрозумів, що провінція - поняття не географічне. Цього навчив мене приклад роботи і творчості Володимира Володимировича.

Щодо провінції й столиці. Віддаючи належне театру Образцова, лялькарі уважно придивлялися до всього, що діється в їхньому мистецтві й далеко від Москви. В різні роки для них центром художніх досягнень були різні театри: лєнінградський, челябінський, вільнюський, магітогорський... В Україні постійно цікавилися театром Шестака. До речі, його так і називали, як столичний - театром Образцова.

А було це в той час, коли в Україні працювали такі відомі майстри, як харків'янин Афанасьєв, одесит Гіммельфарб, львів'янин Шурупов, житомирець Фомін. Справжнє сузір'я талантів, яке неможливо уявити собі без Шестака, без його вистав, що завжди ставали помітною подією в культурному житті...

Говорячи про українських лялькарів, неодмінно слід згадати Зою Георгіївну Дерябіну, високопрофесійного театрознавця, теоретика лялькового мистецтва, чудового організатора. Її стараннями Українське театральне товариство у своїх планах відводило лялькарям місця кращі, ніж "гальорка"...

І от, коли я говорю про цих дорогих мені людей, то відчуваю гирку образу. Чому Вінницький театр ляльок називається "Золотим ключиком", цими заявленими словами, а не ім'ям свого фундатора? Чиновники від культури навіть не задумуються над цим, та й просто не відають і відати не бажають про те, що було до них і що буде після них.

Але світло сузір'я сяє за своїми законами. Не відходить у забуття те що становить гордість вітчизняної культури, те, що живе у творчості нових поколінь митців. Вони знають, під яким сузір'ям народилися. Там, у цьому сузір'ї, їм світить і зірка Шестака, Чарівника Смарагдового Поля.

2003 р.